

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР З ПИТАНЬ
КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

ДЗК

Випуск 3/6

2013 р.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВИ ІЗ
ЗАКОРДОННИМ УКРАЇНСТВОМ

Оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету
та неопублікованих документів
(2011–2013 рр.)

Характерною рисою сучасності є функціонування потужних діаспор світу. Одне з чільних місць серед них посідає українська діаспора – чисельні етнічні групи закордонних українців, які є громадянами інших держав або особами без громадянства, мають українське етнічне походження або є походженням з України [1].

Нині наша держава визнає свою діаспору, тобто всю сукупність закордонних українців, „невід’ємною частиною світової української спільноти”. В останні півтора десятиліття після проголошення Україною своєї незалежності діаспора стала об’єктом дослідження науковців із багатьох галузей науки. Поглиблено вивчається історія української еміграції, досліджуються етнографічно-етнологічні аспекти та наслідки еміграційних процесів, визначаються хвилі еміграції та їх хронологічні межі, цікавою є статистика розселення українців у світі та сфери їх зайнятості, аналізуються організації українців за кордоном, які багато в чому дозволяють зберегти їм свою ідентичність та культуру [2].

На сьогоднішній день у світі існують добре розгалужені українські діаспорні мережі, для яких характерними є демократичність, колективність, координація спільних зусиль. Наприклад, Світовий Конгрес Українців (СКУ) як найвища координаційна громадська надбудова усіх організованих українців, які опинилися або народилися у діаспорі, та Європейський Конгрес Українців (ЄКУ) – ці організації беруть активну участь у виробленні стратегій взаємин України та діаспори.

Розвиваючи зв'язки із діаспорою, наша держава зосереджує особливу увагу на співпраці з Українською Всесвітньою Координаційною Радою (УВКР), яка об'єднує громадські (неурядові) організації в Україні та за кордоном. Вищим керівним органом УВКР є Всесвітній форум українців. Раз на чотири роки він збирає представників української діаспори. У серпні 2011-го року форум відбувся вже в'яте у своїй історії, а місцем його проведення став Київ. За підсумками Всесвітнього форуму було прийнято ряд ухвал, спрямованих на розвиток української культури, мови, правовий захист українців у країнах поселення тощо. Також було обрано нового голову УВКР – М. Ратушного [3].

Запорукою успішного розвитку відносин у сфері зв'язків із діаспорою є зустрічі на високому державному рівні.

Прикладом може слугувати зустріч, що відбулася у вересні 2011 року, за участю Голови Верховної Ради України В. Литвина та представників Української Всесвітньої Координаційної Ради на чолі з головою Ради М. Ратушним. Тоді йшлося про законодавче врегулювання статусу закордонного українства, бюджетне забезпечення діяльності українських громад за кордоном, задоволення національно-культурних, інформаційних, соціально-гуманітарних та мовних потреб українців, зокрема, члени президії УВКР наголосили на важливості збереження національно-культурної ідентичності, інтелектуального потенціалу в умовах глобалізації світу [4].

Конструктивний діалог між заступником Голови Верховної Ради України Р. Кошулинським та керівництвом УВКР відбувся у лютому 2013-го року. Було окреслено перспективи щодо забезпечення гідного рівня співпраці із закордонними українцями та державної підтримки українських громад. Окрему ж увагу було приділено питанню практичного наповнення та фінансування у 2013 році Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року [5].

Програма, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2012 р. № 682, має стати дієвим інструментом реалізації державної політики стосовно розвитку та поглиблення співпраці з українською національною спільнотою за кордоном та забезпечити системність державної політики у цій сфері. Її головна мета – збереження національно-культурної ідентичності закордонних українців, використання їх інтелектуального, культурного та духовного потенціалу для утвердження позитивного міжнародного іміджу України, а також забезпечення підтримки громад

закордонних українців.

Передбачається, що виконання даної програми дасть можливість: забезпечити розвиток і поглиблення зв'язків із закордонними українцями на довгостроковій основі; задовольнити культурні, інформаційні та мовні потреби закордонних українців, зберегти їх етнічну ідентичність і національно-культурну самобутність; ширше використовувати їх духовний, культурний і науковий потенціал для зміцнення міжнародного іміджу України у світі; збільшити кількість закордонних українців, зокрема молоді, які відвідуватимуть Україну для ознайомлення з життям її громадян і досягненнями; уповільнити асиміляційні процеси серед молодих закордонних українців тощо [6].

Слід зазначити, що Україна завжди вела активну та послідовну політику щодо власної діаспори, вбачаючи у ній потужний потенціал для піднесення власного авторитету на міжнародній арені. Сьогодні кожна зарубіжна українська громада є не лише осередком української національної ідентичності, але й важливим економічним, інтелектуальним, політичним ресурсом нашої держави.

Та все ж найбільшого успіху як посередника між Україною та іншими державами діаспора досягла у галузі культури – фестивалі, дні культури, концерти, виставки, культурна продукція спільного виробництва за участю діаспори ілюструють цивілізаційну спільність між Україною та світом. Саме тому, співпраця із закордонними українцями у цій сфері є пріоритетним напрямом державної етнонаціональної політики, а отже потребує законодавчого підґрунтя, яке б відповідало сучасним вимогам.

Базові положення державної політики щодо закордонного українства містяться у Конституції України. Відповідно до статті 12, наша держава дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, котрі проживають за межами країни. Необхідно звернути також увагу на статтю 11 Основного Закону, згідно з якою Україна сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури. Це положення повною мірою стосується і значної частини закордонного українства, яке є важливою складовою української нації [7].

Закон України „Про закордонних українців” дає визначення поняттю „закордонний українець” і окреслює основні засади співпраці із закордонними українцями, серед них – взаємне збагачення надбаннями духовної та

матеріальної культури.

Одним із таких, що не відповідав сучасним вимогам був Закон України „Про правовий статус закордонних українців”. Прийняття у 2012 році запропонованих до цього документу змін дало можливість продовжити роботу із удосконалення та поглиблення законодавчої бази щодо співпраці із закордонними українцями, закріпити функції координації та взаємодії центральних органів влади у сфері надання допомоги і фінансово-матеріальної підтримки закордонним українцям, посилити правовий захист співвітчизників, а також більш повно використовувати духовний, культурний і науковий потенціал закордонних українців для утвердження позитивного іміджу України та зміцнення позицій української нації у світі [8].

Положення, згідно з яким наша держава піклується про задоволення національно-культурних потреб українців, які проживають за межами України, шляхом сприяння проведенню культурно-мистецьких заходів за кордоном, відкриттю та діяльності українських національних культурних центрів та національних освітніх закладів в інших країнах, закріплює Закон України „Про культуру” [9].

Глибоке розуміння ролі світового українства у справі розбудови України як демократичної європейської держави дозволило сформувати дієвий інституційний механізм для забезпечення розвитку зв'язків із закордонними українцями та їх громадськими організаціями. Центральним органом виконавчої влади у сфері розвитку культурних зв'язків із українською національною спільнотою світу є Міністерство культури України.

Розвиваючи культурно-мистецькі зв'язки з діаспорою, Мінкультури плідно співпрацює з Українською Всесвітньою Координаційною Радою. Прикладом може слугувати бюджетна програма „Заходи Української Всесвітньої Координаційної Ради”, у рамках якої Міністерство проводить цілу низку культурологічних та культурно-просвітницьких заходів, що сприяють збереженню звичаїв і традицій українського народу серед закордонного українства.

Одним із таких заходів був науково-практичний семінар „Молодіжні організації українців Росії”, який відбувся у жовтні 2012 року у місті Пушкіно Московської області Росії. Мета семінару, що проходив у рамках Другого з'їзду Українського молодіжного форуму Росії – згуртування української молоді Росії, розвиток українського молодіжного діаспорного руху та налагодження

співпраці поміж молодіжними організаціями за сприяння УВКР.

Окрему увагу Міністерство приділяє співпраці з наймолодшим поколінням вихідців з України. У тісній взаємодії із Товариством зв'язків з українцями за межами України „Україна – світ” регулярно організовуються тематичні культурно-мистецькі акції, які ознайомлюють дітей та молодь з українськими традиціями і культурою. Наприклад, культурно-мистецька акція „Український Миколай у гостях у дітей закордонного українства” проводиться кожного року, у ній беруть участь відомі українські колективи та популярні виконавці.

Слід також наголосити, що за фінансової та організаційної підтримки Мінкультури кожного року відбувається ціла низка заходів, покликаних сприяти розвитку та поглибленню культурних зв'язків України з діаспорою.

Так, у 2011 році Мінкультури долучилося до проведення численних акцій, як в Україні, так і за кордоном: Всесвітній форум українців, XX Фестиваль української культури під патронатом Президента України, XXIX Свято лемківської культури „Лемківська ватра”. Усі вони слугували поглибленню творчих і культурних зв'язків між українцями світу [10].

Перелік культурних подій 2011-го доповнюють мистецькі акції з нагоди відзначення 20-ї річниці Незалежності України. Приміром, на теренах Східної Словаччини, де проживає значна кількість українців-русинів, у містах Пряшів, Кошице та Банська Бистриця, за підтримки Міністерства з великим успіхом пройшли виступи Українського народного хору імені Станіслава Павлюченка та фольклорного ансамблю „Крालиця” Київського Національного університету культури і мистецтва [11].

Неабиякий суспільний резонанс мали заходи у рамках святкування у 2011 році 120-ї річниці імміграції українців до Бразилії та 120-ї річниці поселення українців у Канаді.

Подальшому розвиткові культурних зв'язків із українцями Бразилії сприяли такі заходи, як творчий тур містами України художніх колективів бразильських українців „Барвінок” та „Полтава”, прем'єрний показ кінострічки „Іван – назад у минуле” бразильського кінорежисера українського походження Г. Пашка [12].

Водночас, у Бразилії в рамках XVIII фестивалю українського національного танцю з великим успіхом виступили хореографічні колективи з України. До святкового заходу долучилися українські діаспори Бразилії,

Аргентини та Парагваю [13].

Допомогти українському суспільству краще пізнати свою діаспору – мета міжнародного літературного проекту „Українці Бразилії”, приуроченого до 120-річчя першої хвилі української еміграції. Збірник історично-етнологічних досліджень вийшов друком у приватному видавництві „Дуліби” 2011 року. Він являє собою українсько-канадсько-бразильський спільний проект, який вже було представлено у Бразилії і Канаді, а згодом презентація колективної монографії відбулася в Україні.

Серед найбільш масштабних заходів з нагоди 120-ї річниці поселення українців у Канаді слід згадати культурно-мистецьку акцію „Калейдоскоп талантів України”, що відбулася за сприяння Мінкультури у дванадцяти містах Канади, та культурно-іміджевий проект „Історичний потяг українських піонерів”. Останній – став найбільшим в історії українсько-канадських відносин заходом із часу оголошення незалежності України. До нього долучилося Посольство України у Канаді за підтримки Канадсько-української парламентської групи дружби та Конгресу українців Канади.

Учасники цього проекту здійснили символічну подорож шляхом, який пройшли свого часу перші українські емігранти у Канаді – від східного портового міста Галіфакс до Едмонтону на Заході країни. Меріям цих та інших міст презентували ексклюзивні пам’ятні скульптури, автором яких є член Національної спілки художників України, Спілки скульпторів Канади, президент Української асоціації художників Канади й віце-президент Канадсько-української мистецької фундації О. Лесюк.

У містах, до яких прибував Потяг українських піонерів, проходили різноманітні культурні акції за участю місцевих українських громад та гостей з України. Одним із головних заходів за маршрутом слідування Потягу стало відкриття пам’ятника Т. Шевченку у столиці країни Оттаві роботи відомого канадського скульптора українського походження Лео Мола [14; 15].

Актуальним на сьогоднішній день залишається питання ефективного використання накопиченого представниками закордонного українства величезного капіталу знань та можливостей. Ключові позиції тут належать молоді діаспори, котра робить свій внесок у справу розбудови України як незалежної, демократичної, правової держави.

Так, Конференція українських молодіжних організацій (КУМО) як одна з комісій Світового Конгресу Українців вже довгі роки об’єднує молодіжні та

студентські організації для координації їхньої діяльності, розбудови українського молодіжних руху у світі та представлення інтересів української молоді діаспори на міжнародних молодіжних та інших форумах.

Перший в історії незалежної України Форум української молоді діаспори „Київ – 2011” зібрав 50 молодіжних лідерів із 30 країн світу. Організаторами виступили КУМО СКУ та Всеукраїнська громадська організація „Молодий народний рух”.

Офіційне відкриття Форуму та конференції у його рамках на тему „Молодь діаспори – майбутнє закордонного українства”, відбулося 23 серпня 2011 року у Київському міському будинку вчителя. Під час роботи конференції учасниками обговорювалися різноманітні питання, зокрема, йшлося про те, що завданням української молоді діаспори є не лише збереження культурної спадщини і ментальності українства для майбутніх поколінь, але й сприяння розвитку зв'язків діаспори та консолідація зусиль молоді для об'єднання української діаспори. Також було підготовлено звернення до молодіжних громадських організацій в Україні з ініціативою про налагодження контактів та залучення української молоді діаспори до освітніх, виховних, культурних та наукових програм і проектів в Україні [16].

У 2012 році Форум української молоді діаспори „Львів – 2012” та Конференцію українських молодіжних організацій було організовано у Львові.

До участі у заходах долучилися молодіжні лідери та представники української молоді діаспори з 20 країн світу віком від 18 до 35 років. Всі вони мали нагоду обмінятися інформацією про сучасний стан та діяльність українських молодіжних організацій й обговорити низку питань, що стосуються зміцнення українського молодіжного руху серед закордонного українства та в Україні, а також шляхів налагодження співпраці. Мета даного форуму – це консолідація лідерів молодіжних громадських та студентських організацій діаспори.

Присутній на заході офіційний представник КУМО СКУ в Україні, секретар з міжнародних питань Молодого Народного Руху О. Захарченко зазначив, що у подальшому планується проведення таких заходів й в інших містах України. Важливо, на його думку, щоб українська молодь бачила унікальність молодих українців із-за кордону – являючись представниками третього, четвертого, п'ятого і шостого поколінь емігрантів, вони не втратили зв'язок з історичною батьківщиною. Ці молоді люди витрачають свої кошти,

аби популяризувати українську культуру, приміром шляхом проведення українських фестивалів. Отже, такі форуми – це і знайомство, й обмін напрацюваннями та досвідом, не забуваючи про головну місію форуму – об'єднавчу.

Програма Форуму української молоді діаспори „Львів – 2012” включала, зокрема: роботу в групах, навчальну частину, зустрічі з представниками молодіжних організацій України, політиками, громадськими діячами, священнослужителями, депутатами Верховної Ради. У рамках заходу відбулися також дискусійні клуби, тренінги, культурно-розважальні програми: українські вечорниці, Діаспора-фест за участю сучасних українських гуртів із діаспори та відомих гуртів з України.

Крім того, проаналізувавши проблеми та здобутки своєї роботи за рік, учасники форуму ухвалили рішення про необхідність створення та затвердження в Україні державної комплексної програми „Молодь діаспори”, яка б сприяла розвитку молоді закордонного українства. Наступний форум молоді представники діаспори планують провести у Тернополі. Очікується, що влітку 2013 року сюди прибудуть учасники понад 40 країн світу [17; 18].

Очевидно, що послідовна політика нашої держави у напрямі розвитку взаємовигідної співпраці із закордонним українством, з одного боку, та посилення активності українців світу – з іншого, відкриє можливості для більш ефективного застосування накопиченого за багаторічну історію капіталу знань та можливостей українських громад для розбудови демократичної заможної України.

Нащадки попередніх хвиль українських емігрантів сформували і розвинули мережу громадських організацій у таких країнах, як Аргентина, Бразилія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Росія, Великобританія, Болгарія, Польща, Румунія, Чехія, які об'єдналися у єдину структуру – СКУ. Так звана „нова хвиля еміграції” не лише якісно розвиває уже сформовану діаспорну мережу в деяких з цих країнах, зокрема в США та Австралії (наприклад, позитивно впливає на вивчення української мови та збереження національної ідентичності), але й доповнює її новоутвореними структурними об'єднаннями у Греції, Португалії, Іспанії, Італії, Латвії, Литві, Естонії, Швеції, Норвегії. За роки незалежності нашої держави виникло також нове явище – східна діаспора, яка утворювалася шляхом переселення українців до внутрішніх губерній Російської імперії, пізніше – до республік колишнього СРСР. Тож

українська діаспора в країнах СНД є досить розвиненою, її представники також входять до СКУ.

Нижче наведено лише деякі приклади громадської та культурно-просвітницької діяльності осередків української діаспори, але вони яскраво ілюструють здобутки і проблеми закордонного українства на сучасному етапі.

Однією із найбільших у світі українських національних діаспор серед колишніх республік СРСР є українська громада Російської Федерації, де у багатьох регіонах діють українські організації. Та найбільш активними, на думку активіста української діаспори В. Семененка, який брав участь у створенні українських організацій Росії і продовжує активну діяльність сьогодні, можна назвати громади: у Калінінграді, Архангельську, Омську, Хабаровську, Владивостоці, Красноярську, Башкортостані, Санкт-Петербурзі, Карелії, Сургуті, Томську, Кабардино-Балкарії, Нижньому Новгороді, Нижньокамську, Республіці Комі, Тольятті, Твері, Оренбурзі тощо. Звичайно, активні українці й на Кубані, хоча останнім часом спостерігається певний спад.

Особливу ж роль у житті російського українства відіграють численні культурні заходи, що духовно зближують українців з їх історичною батьківщиною.

Примітно, що у 2014 році, який Президент України В. Янукович оголосив Роком Т. Шевченка, українці Росії, як і в усьому світі, збираються урочисто відзначити ювілей Кобзаря спільними культурними заходами на рівні двох держав – України та Росії.

Про спільну підготовку держав до 200-річного ювілею Т. Шевченка йшлося під час зустрічі Прем'єр-міністра України М. Азарова з керівником Федерального агентства у справах СНД, співвітчизників, які проживають за кордоном, та з питань міжнародного гуманітарного співробітництва Російської Федерації К. Косачовим. Зустріч відбулася наприкінці вересня у Москві.

Зокрема, Прем'єр-міністр підкреслив, що Україна зацікавлена у спільній підготовці до святкування ювілею Кобзаря, та висловив впевненість у необхідності продовження розвитку гуманітарних і культурних відносин між країнами, у тому числі, таких, які б повною мірою сприяли самореалізації українців, які живуть на території Росії [19].

Відзначалося своєю масштабністю обласне свято української культури „Шевченківський березень – 2012”, приурочене до 198-ї річниці від дня народження Кобзаря. Вшанування відбулося у містах Оренбург, Орськ, селах

Краснохолм та Акбулак. У святі взяли участь, зокрема, радник Посольства України в Російській Федерації Т. Малишевський і перший заступник керівника громадської організації „Об'єднання українців Росії” В. Гиржов. Серед організаторів – Оренбурзька обласна українська культосвітня громадська організація ім. Т. Шевченка.

У рамках урочистостей в Оренбурзькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Н. К. Крупської презентували книжку В. Амеліна й А. Молощенкова „Українці на Південному Уралі”, яка розповідає про процеси переселення українців у цей край, етнокультурні трансформації серед українських переселенців. Заключний гала-концерт „Шевченківського березня – 2012” відбувся у обласній філармонії. Тут виступили українські творчі колективи, що представляють область. У якості почесного гостя свята було запрошено з. а. України Р. Кадірова.

Слід зазначити, що значною мірою діяльність української діаспори Росії концентрується навколо пісні та самодіяльності, особливо там, де є гарні колективи. Наприклад, досить відома народна хорова капела Москви була із гастролями в Канаді, США, Європі, на різних фестивалях. І такі хори є в багатьох містах Росії: у Владивостоку, Хабаровську, Республіці Комі, в Уфі.

Утім, на території Росії налічується усього три монументи Кобзарю – у Москві (у даний час знаходиться на реконструкції), у Санкт-Петербурзі, де Шевченко жив та навчався, і в Сургуті. Причому останній пам'ятник поставив за свої кошти місцевий активіст, підприємець українського походження В. Самборський. Тож, іноді національній діаспорі у Росії доводиться брати на себе вирішення деяких питань і виживати самотужки [20; 21].

У 2011 році своє 100-річчя відзначила українська діаспора Латвії – четверта за чисельністю етнічна громада країни.

Відомо, що українці у Латвії живуть із давніх часів, однак організоване українське життя на латвійських теренах бере початок від заснованого 16 січня 1911 року товариства „Громада”. Ця організація мала свій хор, драматичний гурток та касу взаємодопомоги, проводила різноманітні культурно-мистецькі заходи. Зокрема, у 1914 році „Громада” широко відзначила 100-річний ювілей Т. Шевченка.

Президент Латвії В. Затлерс у своєму вітанні з нагоди 100-річчя

української діаспори висловив переконання, що українці збагачують латвійське суспільство своїм внеском у різні галузі – культуру, освіту, мистецтво та виробництво.

Ювілейні заходи, які тривали протягом року, місцеві українці розпочали науково-практичною конференцією „100 років української діаспори в Латвії. Історичний досвід та перспективи збереження національної ідентичності в умовах глобалізації”, у перебігу якої не лише згадували історію українства Латвії, але й обговорювали перспективи збереження національної ідентичності в умовах глобалізації. Адже сьогодні латвійська українська громада Латвії переживає процеси трансформації із діаспори 20-го століття у діаспору 21-го, перед якою стоять виклики третього тисячоліття.

Учасники конференції відзначили, що негативний демографічний баланс, асиміляція, значна імміграція, низька активність та погане знання української та латиської мов – основні сучасні проблемні питання латвійських українців. З інформацією про динаміку зменшення кількості українців у Латвії виступив співголова Спілки українців Латвії В. Строй. За його даними у 1989 році, ще за радянського перепису населення, українців у Латвії було 92 тисячі 100 осіб, у 2000 році – 63 тисячі 600, а на 1 липня 2010 року – 55 тисяч 200. Втім, яким буде українство Латвії у наступні десятиліття – вирішувати молодому поколінню латвійських українців. Зокрема, і тим, які 30 березня 2011 року зареєстрували у Латвії Український центр молоді і дітей.

Окрім роботи конференції, відбулися також перша вистава новоствореного Українського народного театру Латвії, презентація збірки поезій місцевого українського поета К. Оверченка „Я бачу Україну Україною” та рок-проект „Київ-Рига” [22].

Головною ж подією 2012 року для української діаспори Латвії стало відкриття оновленого приміщення Ризької української середньої школи. На урочистостях були присутні Президент Латвії А. Берзиньш, мер Риги Н. Ушаков, відомі латвійські політики, представники дипломатичного корпусу, акредитованого в Ризі, активісти української громади, представники місцевих ЗМІ, наукових кіл і творчої інтелігенції.

Зі спеціальним одноденним робочим візитом до Латвійської Республіки завітав міністр закордонних справ України К. Грищенко. Виступаючи на відкритті школи, український дипломат зачитав вітального листа Президента України В. Януковича, де висловлено переконання, що школа і надалі

зберігатиме та примножуватиме славні традиції єднання й дружби між українським і латвійським народами. Від себе особисто К. Грищенко висловив вдячність латвійській владі за всебічну підтримку освітянського осередку українства на латвійській землі. У дарунок школі він передав спеціальний інтерактивний комплекс для облаштування кабінету україністики й понад 170 книжкових видань для бібліотечного фонду [23].

В Естонії українська діаспора за чисельністю посідає друге місце серед інших, зареєстрованих офіційно у країні національних меншин. Українці тут живуть насиченим життям – у старому Таллінні є український культурний центр, функціонує греко-католицька церква, багато творчих гуртків та шкіл, зокрема, школа українського земляцтва „Водограй”, недільна українська школа „Надія” та школа мистецтв „Лабора”.

Про необхідність істотно підвищити всебічну, у тому числі, фінансову підтримку української діаспори за кордоном наголосив Голова Верховної Ради України В. Литвин у рамках офіційного візиту до Естонської Республіки, який він здійснив улітку 2012 року. Під час зустрічі з представниками української громади керівник парламенту, зокрема, заявив, що наша діаспора за кордоном, являючись потужною силою та величезним стратегічним ресурсом, на превеликий жаль, не враховується у частині лобювання інтересів України за кордоном [24].

Водночас, наші співвітчизники у Казахстані займають чимало посад в органах влади, будують церкви поруч із мечетями та влаштовують потужні міжнародні фестивалі української народної творчості.

Українська діаспора у Республіці Казахстан є третьою за чисельністю серед українських громад світу (після української діаспори в Росії та США). Згідно з останнім переписом, громадянами Казахстану є понад 330 тис. українців. Утім, очільники етнокультурних центрів українства кажуть, що насправді наших співвітчизників тут не менше мільйона, бо нині заповнення граfi „національність” у паспорті стало справою добровільною.

Потужність української громади засвідчив і нещодавно проведений в Астані I Міжнародний фестиваль української народної творчості – майже 500 учасників з усіх регіонів Казахстану, а загалом 59 творчих колективів та солістів, майже 90 пісенних та танцювальних номерів та тривалість концерту близько 6 годин. Щоб узяти участь у фестивалі в Астані, багатьом колективам доводилося їхати з найвіддаленіших куточків країни й подолати одну, а то й дві

тисячі кілометрів. І все це лише заради того, щоб 2–3 рази вийти на сцену з номером, не довгим за 3 хвилини.

Така подія не пройшла поза увагою інших країн – на фестиваль української діаспори завітали послы з 16-ти іноземних держав. Присутній на заході Голова УВКР М. Ратушний був вражений масштабом заходу: „Такого фестивалю наших діаспорян навіть у Канаді чи США не побачиш. А вік учасників який! Від 4 до 80 років, і всі живуть Україною. На концерті я не відчував, що перебуваю за кордоном” [25].

В Азербайджані нині мешкає близько 28 тисяч українців. І ця діаспора є найчисельнішою на Кавказі. Близько 20 років у цій країні існує і діє Українська громада Азербайджану ім. Т. Шевченка.

У 2001 році при Бакинському слов'янському університеті було відкрито Український культурний центр. Основним його завданням є популяризація української культури в Азербайджані та залучення азербайджанської молоді до вивчення української мови, літератури та історії України. За словами ректора університету К. Абдуллаєва, якщо нині 28 студентів навчається на перекладачів з української та українознавців, то вже цього навчального року за цими спеціальностями набирають півсотні студентів. Нині відбувається підвищення інтересу до вивчення української мови, тут немає політики примусової асиміляції на державному рівні. Навпаки, лише сприяння – підтвердив слова ректора Надзвичайний та Повноважний посол України в Республіці Азербайджан О. Міщенко.

Паралельно при слов'янському університеті вже 11 років функціонує і українська недільна школа. За ці роки високими гостями центру та школи були відомі українські політики та державні діячі з України.

І Український культурний центр, і недільну школу очолює уродженка Білої Церкви, а нині громадянка Азербайджану Л. Керімова, яка є заступником голови новоутвореної громадської організації – Українського конгресу Азербайджану. За її словами, очолювані нею заклади оснащено необхідним технічним обладнанням (український уряд виділив кошти для обладнання лінгафонного кабінету), періодично надходить навчальна, наукова та художня література з України. До речі, культурний центр бере безпосередню та активну участь у культурних заходах, які проводить Посольство України, святкуванні ювілейних дат, пов'язаних з історією та культурою України тощо. Також слухачі центру вивчають українську мову, літературу, історію України,

знайомляться з національними традиціями та звичаями українського народу тощо. Нині ж у школі інтерес до української мови підвищився через бажання дітей зі змішаних україно-азербайджанських сімей отримати вищу освіту в Україні [26; 27].

Українська громада Вірменії – єдина на Кавказі, яка складається переважно з жінок. Свого часу вони поїхали до найменшої закавказької республіки услід за чоловіками-вірменами піднімати промисловість Вірменії, відбудувати країну після землетрусу у Спітаці. Приїжджало і багато українців-чоловіків. Проте після розпаду СРСР і Карабахської війни багато хто з них покинув нестабільний регіон. Але більшість українок лишилися. Бо батьківщина їхніх чоловіків стала батьківщиною і для їхніх дітей. Та в останні роки все змінилося: діти вирости і поїхали здобувати вищу освіту в Україну. Адже їхні матері добре навчили їх української мови. Назад повертаються одиниці – вважається, що в Україні перспектив значно більше, ніж у бідній Вірменії.

Незважаючи на наявні у цій країні зовнішньополітичні, економічні та соціальні проблеми, згуртованість української громади Вірменії могла б слугувати за приклад співвітчизникам по інший бік гірських хребтів на північ та на схід.

По-перше, громадське об'єднання тут монолітне – Федерація українців Вірменії (заснована у 1995 році). Тому й немає конкуренції та негараздів, як це відбувається між двома організаціями українців Азербайджану.

По-друге, українська діаспора Вірменії найменша на Кавказі за чисельністю. За неофіційними даними, вона налічує понад 3 тис. осіб (тоді як у Грузії — близько 20 тис., а в Азербайджані майже 30 тис. українців). Але приблизно 70% українців Вірменії є членами федерації. Тоді як у сусідніх кавказьких державах до громадських організацій нашої діаспори у кращому випадку залучений лише кожен 20-й українець.

Незмінна очільниця федерації, колишня львів'янка Р. Явір зазначає, що членами Федерації українців Вірменії є майже 2,5 тис. осіб. Як уже зазначалося вище, це переважно жінки, які свого часу одружилися з вірменами. Найбільше українців живе у Єревані, але регіональні відділення організації є ще й у містах найкомпактнішого проживання співвітчизників – у містах Гюмрі, Ванадзор, Севан, Раздан та Іджеван.

Під час зустрічей в урядових та парламентських владних кабінетах

Р. Явір нагадувала чиновникам про наболілі для української громади питання. Так, Єреван є єдиною столицею на Кавказі, де досі немає пам'ятника Т. Шевченку.

Два роки організація добивалася виділення місця під монумент і нарешті дали місце в одному з центральних парків столиці, де й встановили пам'ятний знак. Але вирішили зводити там уже комплекс – згідно із попереднім проектом, це буде скульптурна група: Т. Шевченко, І. Франко та Леся Українка. Але поки що все залежить від фінансування адже потрібно 150 тисяч доларів. Громада Вірменії сподівається відкрити комплекс до 200-річчя Кобзаря, яке святкуватимуть у 2014 році.

Федерація українців Вірменії має свій друкований орган – щомісячний часопис „Дніпро – Славутич”, який уже 15 років виходить українською та вірменською мовами. Через проблеми з фінансуванням видання іноді доводиться шукати гроші, щоб черговий номер вийшов. Часто самій очільниці федерації доводиться бути і автором, і коректором, і верстальником, і кур'єром.

Справжньою гордістю діаспори є чотири самодіяльні художні колективи. У Єревані функціонують український хор „Дніпро” та два дитячі ансамблі – „Дзвіночок” та „Малятко”. У місті Ванадзор – ансамбль української пісні „Вербиченька”.

Під час організованого Федерацією семінару „Становище українців на Кавказі” та виступів аматорських колективів впадало в очі, що слов'янську зовнішність мають лише окремі діти та молоді люди. Утім чорняві хлопці та дівчата з яскраво вираженими кавказькими рисами обличчя, але вдягнені у вишиванки та віночки, практично без акценту декламували вірші Т. Шевченка та співали українські пісні. Те, що багато дітей зі змішаних сімей вчать українську мову, є заслугою їхніх українських матерів. Це має і практичне пояснення, адже діти націлені отримати саме українську вищу освіту [28].

Серед країн Європи міцну українську діаспору має Польща. Втім, мова піде про один із її осередків, що знаходиться у Щецині Західнопоморського воєводства – Щецинське відділення Об'єднання українців у Польщі. Його очолює І. Сирник.

Тут, у польсько-балтійському Щецині на вулиці Міцкевича, 45 існує Осередок української культури, що багато років працює над реалізацією проектів, які б об'єднували культури обох країн, які б доводили, наскільки самотутня і яскрава українська культура.

У щецинському осередку функціонують пункт навчання української мови, дитячі й молодіжні художні колективи. Під час канікул осередок влаштовує дитячі й молодіжні літні табори, запрошуючи дітей із України. На жаль, про щецинський Осередок української культури в самій Україні відомо вкрай мало, адже він не має належної фінансової підтримки з боку України.

З 2009 року у Щецині з ініціативи щецинського відділу ОУП створено Раду національних меншин, до якої входять організації національних меншин на території Щецина. Важливо, що наразі очолюють цю інституцію саме українці – головний редактор фахового філологічно-педагогічного польського видання „Рідна мова” І. Сирник.

Із 2008 року в Осередку української культури Щецина діє Відкритий університет „На межі культур”, у рамках якого проходять зустрічі з істориками, літераторами, культурологами, представниками гуманітарних наук.

2012 року тут проходили Дні української культури. Те, що протягом тижня відбувалося у Щецині, засвідчило: українська культура може бути стильною й модерною, навіть якщо тримає зв'язок із фольклором, а український етностиль може бути цікавим для Європи.

На відкритті Днів української культури були присутні урядовці Щецина, які з захопленням спостерігали за грою українських митців. На Дні культури приїхав музичний гурт „Козацькі забави” з Києва, тріо бандуристок „Вівчаренки”, гурт „Намисто” (обидва з Івано-Франківська), квартет „Ренесанс”, в якому беруть участь студенти Львівської музичної академії.

За сприяння Відкритого університету в рамках Днів української культури проходила III Міжнародна науково-практична конференція „Стан і потреби українського шкільництва в Польщі”, організатор якої – М. Сирник. Науковий захід було розраховано переважно на викладачів української мови та літератури, а також і на студентів україністики в Щецинському університеті. Під час конференції було організовано майстер-клас щодо сучасних технологій у викладанні української мови.

Цьогорічні Дні української культури вдалося реалізувати за підтримки Воеводства Західнопоморського, Міністерства адміністрації й цифризації, меценатів міста Щецина, маршалків Воеводства Західнопоморського, керівництва Замку князів Поморських у Щецині. Також захід підтримав Генеральний консул України у Гданську М. Янків.

Українці Щецина сподіваються на чергові Дні культури України у 2013

році, і чекають, що українська держава приєднається, щоб допомогти тій маленькій когорті подвижників, які вже майже двадцять років підтримують щецинську українську громаду [29].

По той бік океану однією з найпотужніших є українська діаспора Сполучених Штатів Америки. За офіційними даними, тут проживає понад мільйон 50 тисяч українців.

Серед численних діаспор, українська є однією з найбільш організованих. Діють школи українознавства, українські кредитні спілки, жіночі та молодіжні організації, багато творчих колективів, серед них — Український Народний Союз, Союз Українських Католиків „Провидіння”, які є засновниками й видавцями газет „Свобода”, „Америка”, Союз Українок Америки, Пласт, Союз Української Молоді. Значна частина організацій національно-патріотичного спрямування належить до Українського Конгресового Комітету Америки (УККА). Нещодавно до УККА було прийнято і найбільшу організацію четвертої хвилі еміграції – Всеамериканське громадське об’єднання „Нова Українська Хвиля”. Завдяки четвертій хвилі еміграції активізували діяльність церкви, школи, урізноманітнювалося культурне життя в українських громадах по всій Америці. Найбільше нових емігрантів живе в Нью-Йорку, Чикаго, Філадельфії, Клівленді, де вони далі розвивають давно існуючі українські центри.

Для тих, хто працює для збереження українства серед інших народів, дуже важливим є відчуття підтримки батьківщини. Часто запитують, чому більшість дітей попередніх хвиль еміграції у США відійшли від українських громад, асимілювались? А сьогодні асиміляційні процеси відбуваються з великою швидкістю, й українська діаспора зазнає уже великих втрат.

Сотні тисяч островів України по всьому світу, де живе українське слово й пісня, розвиваються не завдяки державним програмам, а великою мірою завдяки Церкві – УГКЦ, УПЦ Київського Патріархату та УАПЦ. Вони зробили і роблять неоціненний внесок у збереження ідентичності українців Америки.

Протягом століття Церкви брали під свою опіку українські музеї, бібліотеки в чужих краях, як наприклад, Стемфордська єпархія УГКЦ у США. Тут зберігається понад 70 тисяч найменувань україністики, багато архівних матеріалів. Невичерпні можливості для науковців, дослідників історії еміграції, мистецтвознавців та літературознавців, яким потрібно підняти цей пласт ще не розкритих надбань української культури в еміграції. Понад сто років українці в

діаспорі допомагали своїм родинам та різним інституціям в Україні й далі роблять це [30].

Українська діаспора США зробила свій внесок й у створення Українського музею у Нью-Йорку. Це – сучасна установа, починаючи від архітектурного вирішення будівлі й до підходу до komponування експозицій. Архітектор – американець українського походження Ю. Савицький.

Музей дійсно вражає. Але з'явився він у цьому новому приміщенні відносно недавно, у 2005 році. Невеликий – два поверхи, частину другого займають офісні приміщення. Фонди музею поділені на три категорії: народне мистецтво (понад вісім тисяч об'єктів: весільний та святковий одяг, рушники, килими, кераміка, дерево, прикраси), образотворче мистецтво (дві тисячі робіт, датовані переважно ХХ ст., зокрема, можливо, найбільша колекція полотен та акварелей В. Кричевського, окремі роботи О. Архипенка, О. Новаківського, І. Труша), архівні документи (карти ХVІІІ–ХVІІІ ст., нумізматики, а також фотографії й листи, що відтворюють історію українського іммігрантського руху в США).

Директор музею М. Шуст не приховує, що за модель роботи взято американську. За її словами, збір коштів на приміщення відбувався за рахунок широкої агітації через пресу, адже головна ідея музею – представити українську культуру світові. Також долучився Союз українок Америки – одна з найбільших жіночих організацій у США, що заснувала музей і передала його українській громаді, створюючи окрему інституцію з окремим статутом і управою. Допомагав Союз через свої філії у різних містах, тому була можливість напряму вийти до тієї чи іншої громади. Наприклад, громада у місті Ротчистер у штаті Нью-Йорк дуже захопилася ідеєю будівництва музею і зібрала майже 300 тисяч доларів. Отже, у підсумку цей музей збудували майже за дев'ять мільйонів доларів, а якщо взяти до уваги, скільки заплатили за землю, то й усі 11 можна нарахувати.

Важливо, що від самого початку музей активно комунікував з американським суспільством: кожна виставку робили англійською та українською, прес-релізи розсилали в американські газети, Український музей був у переліку музеїв міста (такі списки друкували у *New York Magazine*, *Time Out*).

Та усе ж покоління змінюється, і молодь, що інтегрувалася в американське суспільство, відходить від національних традицій.

Сподвижникам української культури тут усе тяжче працювати. Але залишаються й такі, яких батьки виховали із почуттям патріотизму. Музей, зокрема, розпочав освітню програму для родин із дітьми: зустрічі відбуваються щодва тижні, на Різдво робили вертеп, прикраси на ялинку, на Великдень – писанки, печиво.

Щодо виставкової діяльності, перша виставка у новому приміщенні була присвячена О. Архипенку. Взагалі, на думку М. Шуст, модернізм в Америці користується значним попитом.

Після виставки О. Архипенка у музеї експонувався український модернізм. Цю виставку було організовано разом з Національним художнім музеєм України у Києві і Фундацією міжнародної освіти і мистецтва у Вашингтоні. Ця подія мала значний розголос, бо багато митців, представлених у тій експозиції, вважалися в Америці росіянами, а ми хотіли довести, що більшість із них – з України: Богомазов, Екстер, Бойчук, Бурлюк, Грищенко, Делане, Василь Єрмілов, Малевич, Михайло Жук і Максимович, який узагалі для американців став великим відкриттям.

Ще одна масштабна виставка – „Україна — Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII ст.)”, куратором якої був Ю. Савчук (тодішній голова Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України). Спочатку її показували в Києві у Національному музеї історії України – це козацькі прапори, листування. Український музей у Нью-Йорку розширив виставку представленням кіота ікони Іллінської Богоматері та Царськими вратами Борисоглібського собору з Чернігова, прапором Богдана Хмельницького зі Швеції та іншими експонатами [31].

Не можливо обминути увагою акцію „Незгасима свічка”, ініціатором якої була українська громада Австралії. Цей захід, що сколихнув світову спільноту, сприяв духовному об’єднанню українства. Воно здобуло цінний дипломатичний та організаційний досвід проведення подібних міжнародних акцій. Свічка побувала в 33-х країнах, привертаючи увагу громадськості світу до теми Голодомору.

На думку Генерального секретаря Світового конгресу українців С. Романіва, цей захід був дуже ефективним. Очільника СКУ рідко можна застати в Австралії, яка вважається його основним місцем проживання, адже він відвідує українські громади за кордоном, часто буває в Україні, де зустрічається з керівниками держави, урядовцями, народними депутатами,

громадськими діячами. Це може свідчити лише про те, що світове українство активізувало пошуки шляхів національного та економічного відродження своєї батьківщини.

Але що стримує поступ України? С. Романів переконаний, що наша держава має демократичну Конституцію, сотні законів. Та реалізують їх люди зі старим мисленням. А тому суспільство має якомога швидше відкрити шлях у центральні та місцеві органи влади представникам нової генерації українських громадян, свідомість яких вільна від радянських стереотипів управління, серед інших – і представникам четвертої хвилі міграції, котрі мають багатий економічний та соціальний досвід розвинутих країн світу. Хотілося би, щоб Україна прислухалася і до порад так званої старої діаспори, яка має повне право на активну участь у суспільному житті України, бо доклала дуже багато зусиль для відновлення її незалежності. У діаспорі народжується море ідей та думок щодо шляхів її розвитку. Буде прикро, вважає він, якщо це багатство змарнується, не піде на користь нашій Батьківщині. Проте діаспора не претендує на роль учителя, а лише хоче бути рівноправним партнером, бо щиро зацікавлена у поступі України.

Щодо механізму цієї співпраці С. Романів вважає, що було б добре створити постійно діючий орган, до складу якого з одного боку увійдуть урядовці, парламентарі, лідери громадських організацій України, а з другого боку – представники діаспори. Цей орган міг би розробляти і розглядати проекти перетворень у всіх сферах життєдіяльності країни, у тому числі – гуманітарній [32].

Сучасна українська діаспора не є унікальним явищем. Нарівні з бразильською, китайською, вірменською вона вписується в загальну світову діаспору з властивими для неї внутрішніми суперечностями, конфліктами різних міграційних систем, трансформаційними та асиміляційними процесами, тобто це – живий організм, що зазнає впливів та змін, зумовлених цілою низкою економічних, політичних та культурних чинників [33].

Перед загрозою асиміляції, яка шалено прискорюється, та з огляду на масову еміграцію світове українство як єдина спільнота у деяких питаннях виявляється неспроможним до самоорганізування. Як наслідок, останніми роками спостерігається зменшення чисельності організацій закордонних українців, знижується їх активність, звужується сфера використання української мови.

Попри всі намагання українська діаспора у сучасному вимірі поки що не стала вагомим чинником утвердження України у міжнародній спільноті. І проєкція у майбутнє цього процесу досить невизначена. Структури, які могли б претендувати на роль координаторів і „мозкових центрів” українських організацій світу (зокрема, СКУ, ЄКУ), на жаль, не мають належних повноважень і ефективних важелів впливу. Водночас, наша держава приділяє недостатньо уваги взаєминам зі своєю майже 20-мільйонною діаспорою, котра є активним лобістом України за кордоном [34].

Отже, маючи певні здобутки і недоліки на шляху розвитку зв'язків із закордонним українством, Україна має вбачати у закордонних українцях не лише об'єкт державної уваги, а й суб'єкт тісної співпраці. З цією метою потребує подальшого вдосконалення координація дій органів державної влади та провідних осередків закордонних українців.

Європа, яка вже давно сформувалась як геополітична структура та має свої, перевірені часом, економічні, політичні, культурні відносини, очікує Україну з її власним національним обличчям. Тільки такою – у своїй природній сутності, з глибинною культурною традицією. Україна цікава світові, і має чим доповнити Європейське співтовариство національних держав. У духовному плані український світ безмежно великий. Його міць у тому, що постає він завдяки творчій енергії кращих представників нації [33].

Список літератури

1. Про Концепцію державної етнонаціональної політики України [Електронний ресурс]: сайт „Верховна Рада України”. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4> (дата звернення: 04.03.12)

2. Наукові записки: Національного університету „Острозька академія”: Історичні науки. Вип. 11 / Національний університет “Острозька академія”, Українське Історичне Товариство, Світова наукова рада при СКУ, Українська американська асоціація університетських професорів. Відп. редактори:

І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. – Острог : РВВ Національного університету “Острозька академія”, 2008. – 540 с.

3. Про УВКР [Електронний ресурс]: сайт „Українська Всесвітня Координаційна Рада”. – Режим доступу : <http://www.uvkr.com.ua/about>.

4. Не можна економити на національно-культурних програмах / Прес-служба Верховної Ради України // *Голос України*. – 2011. – 28 верес. – С. 1, 2.
5. Зміцнювати співпрацю із закордонними українцями / Інф. // *Голос України*. – 2013. – 23 лют.
6. Про затвердження Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року [Електронний ресурс] : сайт „Верховна Рада України”. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/682-2012-%D0%BF>.
7. Конституція України [Електронний ресурс] : сайт „Верховна Рада України”. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
8. Україна. Закони. Про внесення змін до Закону України „Про правовий статус закордонних українців” : Закон України [затв.] 9 лют. 2012 р. № 4381–VI // *Голос України*. – 2012. – 6 берез. – С. 21 ; Уряд. кур’єр. – 2012. – 15 берез. – С. 21.
9. Україна. Закони. Про культуру: Закон України: затв. 14 груд. 2010 р. № 2778–IV // *Голос України*. – 2011. – 12 січ. – С. 12–13.
10. Реалізація державної політики у галузі культури: аналітичний звіт за 2011 р. / Міністерство культури України. – К., 2012. – 80 с.
11. З 6 по 9 вересня пройдуть урочисті заходи з нагоди 20-ї річниці Незалежності України у Словацькій Республіці [Електронний ресурс] : сайт „Міністерство культури України”. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article>
12. Корчук І. „Іван – назад у минуле” / Інна Корчук // *Висок. замок*. – 2011. – 26 верес.
13. Свентах А. Галичина в... Бразилії / Анна Свентах // *День*. – 2012. – 6 лип.
14. Потяг у Канаді спогади навіяв : [інф.] // *Україна молода*. – 2011. – 24–25 черв. – С. 3.
15. Решетилова О. Українській діаспорі в Канаді – 120 років / Ольга Решетилова // *День*. – 2011. – 23 черв.
16. Конференція українських молодіжних організацій. Форум української молоді діаспори „Київ – 2011” [Електронний ресурс] : сайт „Час і події”. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/article>
17. Козирева Т. Черговий „найбільший прапор” і теорія малих справ : у місті Лева [Львові] триває Форум української молоді діаспори / Тетяна

Козирева // День. – 2012. – 29 серп. – С. 4.

18. Михлик З. „Зустрінемося у Тернополі” / З. Михлик // Сіл. вісті. – 2012. – 29 груд.

19. Ювілей Кобзаря святкуватимемо разом / Відділ новин „УК” // Урядовий кур’єр. – 2012. – 28 верес.

20. Семененко В. „Доки ми займаємось „шароварами”, нас ніхто не чіпає...” / Валерій Семененко ; [розмову вів] В. Рижков // День. – 2012. – 3–4 серп. – С. 5.

21. Скобельський В. „Шевченківський березень” в Оренбуржжі / Віталій Скобельський // Голос України. – 2012. – 13 берез. – С. 6.

22. Українській діаспорі Латвії – 100 років [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://kobzar.at.ua>

23. У Ризі чудово розуміють українську / Відділ новин „УК” // Уряд. кур’єр. – 2012. – 18 січ.

24. Інвестори чекають законодавчих змін відповідно до європейських стандартів / Прес-служба Верховної Ради // Голос України. – 2012. – 27 черв.

25. Леонов І. Українці-казахстанці // Україна молода. – 2011. – 4 жовт.

26. Леонов І. І Каспій ближчий за Дніпро / Іван Леонов // Україна молода. – 2012. – 28 серп. – С. 10, 11.

27. Керімова Л. „З України син повернувся у вишиванці!” / Леся Керімова ; [розпитував] І. Леонов // Україна молода. – 2012. – 28 серп. – С. 11.

28. Леонов І. Жіноча діаспора / Іван Леонов // Україна молода. – 2012. – 13 верес. – С. 9.

29. Дроздовський Д. Щецин з українським обличчям / Д. Дроздовський // День. – 2012. – 7 черв.

30. Роздольська М. Пошук правдивого образу України / Мирослава Роздольська // Сл. Просвіти. – 2011. – 28 лип. – 3 серп. – С. 13.

31. Шуст М. Злиття без асиміляції / Марія Шуст ; [розмовляла] Н. Дмитренко // Україна молода. – 2012. – 28 берез. – С. 11.

32. Романів С. Стратегічна мета австралійської діаспори / Стефан Романів ; [розмову вів] О. Карпенко // День. – 2011. – 8 черв.

33. Хортяні Я. Роль діаспори у створенні позитивного іміджу України в світі / Ярослава Хортяні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fulbright.org.ua/news/novyna11_2010_d.html

34. Українська діаспора: сучасний вимір і проекція в майбутнє [Електронний ресурс] : сайт „Універсум”. – Режим доступу: <http://www.mio.k.lviv.ua>

Матеріал підготувала

Шлепакова Т. Л.

гол. бібліограф

відділу наукового аналізу

і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування І. Г. Піленко

Підписано до друку 28.03.2013. Обл.-вид. арк. 1,5. Б/т. Зам. 34. Безплатно

Ротапринт НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12